

ook dat de uitvoering van dit vonnis zoo zou wachten staat. En of die trotse boom nu al nog zoo hoog zijn kroon omhoog heft, en breed zijn takken uitspreidt, en in den hof vertooning maakt, het baat niet meer al. De bijl. ligt dan aan den wortel, en doet de bijl. zal de boom, die alleen voor zichzelf wilde bestaan, vallen.

Op ons menschen overgebracht, beduidt dit alsoo, dat ook wij een eigenaar toebehooren, en dat onze Eigenaar God de Heere is, die ons in den hof van zijn schepping heeft geplant, maar geplaat voor zichzelf, geplant om vrucht van ons te plukken, vrucht voor de eere Zijns Naams. Gaat nu de menschen hiertegen in; wil hij alleen voor zichzelf en niet voor zijn God bestaan; vergeet hij zijn Eigenaar; want hij zichzelf toe te behooren; verliest hij geheel zijn bestaansdoel uit het oog; dat toch hierin heelt, dat hij voor zijn God zal leven; en houdt dit aan; en duurt dit voort, — dan laat God in het eind door zijn engelen de bijl. ook naar den wortel van onze existentie uitdragen, en toont die bijl. dat ook voor ons het beslissend oogenblik nadert, waarin het zal moeten zijn een reuke des doods ten doode, of een reuke des levens ten leven.

Die bijl. aan den wortel beteekent alsoo, dat een buitengewone spanning ophanden is. Er zijn in ons leven gewone tijden, dat het is of stil in hun vliet zich de wateren voortwiegen; maar er zijn ook in ons leven tijden, dat trillingen en schokken den stillen gang vervangen en er een storm gaat optekenen die den stillen wind des daags wegweept.

Bij het naderen van zulke een schok in Israels leven trad Johannes de Dooper op, en zijn eigen optreden verhoogde de spanning. Hier van was de Dooper zich helder bewust, en daarom strakte zijn prediking om het voorvoel van dien komende schok aan heel Israël mede te deelen. Zorgeloos leefde het volk in die dagen voort. Het had geen vermoeden van, dat de groote gebeurtenis van de komst van Messias zou op handen was, en het vermoede van verre niet, welke ontzettende gebeurtenissen die komst van Messias voor Israël na zich zou slepen. De Dooper is als iemand die ziet, dat de vlam reeds uit het venster slaat, en dat toch de bewoners in hun slaap-vertrekken nog rustig voortsluimeren. Zijn kreet is daarom een alarmkreet. Hij wil geen rust, maar onrust wekken. Hij schudt de gemoederen wakker. Hij wijst schier in elk woord dat hij spreekt, op de dingen die komende zijn, en die nog bij zijn leven komen zullen. En om nu die vlak op handen zijnde nadering van deze machtige dingen diep aan zijn volk te doen gevoelen, grijpt hij 't beeld van de bijl. aan, en roept het zijn hoorders toe, dat de bijl. die God in zijn oordeel hanteert, reeds aan den wortel van hun volksleven is aangelegd, en doet het volk in zijn verbeelding reeds het oogenblik zien, dat een engel van Godswege die bijl. ophelt, den wortel in tweeën klieft, en den hoogen trotschen boom van het eigen ik voor den grond doet neerslaan.

Nog is het af te wenden, maar dan zal de vrucht aan den boom nog in die eigen seizoen moeten uitbitten. Tijd voor uitstel is er niet langer. Messias is er reeds en Nazareth herbergt hem. En nog slechts een korte wijle, en hij wordt aan heel Israël openbaar.

Er is in dit optreden van den Dooper geen opwindend, er klinkt in zijn woord geen zenuwachtige overdrift. Rustig staat hij daar in de woestijn en kalm is zijn houding. Een ernst uit hooger sfeer spreekt in zijn woord. En zoo kon hij daar staan, omdat hij niet optrad uit zichzelf, maar omdat God hem zond.

En zeg nu niet, dat deze aangrijpende ernst van de bijl. aan den wortel uit had, toen Jezus verscheen en Johannes de Dooper straks van het tooneel aftrad. Zoo was het, ja, voor Israël. Voor Israël was het in die ure vallen of opstaan. Maar wat de enkele personen aangaat, trilt die stem van den Dooper, sinds alle eeuwen door tot een iegelijk die wel voor het Koninkrijk staat, maar er nog niet inging; die wel ertrekken naar Jezus voelt, maar zich nog niet aan hem overgaf; die wel het Hallelujah mee wil zingen, maar onbekeerd bleef van hart.

Tot zulke een komt altoos eerst de Dooper met zijn „Bekeer u, want het Koninkrijk is nabij u gekomen“ en gaat nog steeds de strafte boetpredicatie uit, om niet met het heilige te spelen, en niet maar steeds zijn bekeering uit te stellen, maar het wel te verstaan, dat het nu of nooit is, want dat de bijl. reeds aan den wortel ligt, en dat dien wortel de doodelijke bijl. zal treffen, zoo de bekeering niet voetstoots volgt.

Laat behoef ook hier nog niet te laat te zijn; maar ten slotte komt het oogenblik dat geen uitstel meer baten kan; dat het er nu toe komen moet, of het komt nooit; en dat het neerslaan van den boom niet meer is te ontwijken, zoo nu de vrucht zich niet zet, en rijpt, en Gode gewijd wordt.

Niet een ander kan voor u beoordeelen, wanneer dit beslissend oogenblik voor u gekomen is. Of de bijl. reeds aan den wortel ligt, zien we niet van elkander; dat weet en voelt en ziet een iegelijk alleen voor zichzelf. Dat oogenblik, dat Jezus de bijl. aan den wortel van onze existentie doet neerleggen, kan door velerlei bepaald worden. Door een ongemeten krachtige roepstem die tot u komt, door een buitengewoon betoon van Gods goedertierenheid in uw leven, door een machtige aangrijping, als een heftige ramp uw leven schokt, door een machtige gebeurtenis die ge om u heen ziet gebeuren, korgom, door alles wat u schokt en schudt tot in uw ingewand. Dat zijn de oogenblikken dat de bijl. bij den wortel van ons leven neerploft. En dan gaat 't om dood of leven, dan staan we voor den „steen des aanstoots“ waaraan ge u opricht, of die u ten val zal worden. Dan klinkt het u nog eens diep door de stel: „Bekeer u, want nu is het Koninkrijk der hemelen nabij u gekomen!“ En zoo ge dan niet hoort, gaat de deur van het Koninkrijk voor altoos voor u dicht.

Er zijn er ook, voor wie dit beslissend oogenblik van de bijl. aan den wortel eerst in hun laatste krankheid en op hun sterfbed komt. God is hierin vrijmachtig. En zijn lankmoedigheid laat, wanneer lang en veel verzuimd werd, dit ontzettend oogenblik vaak eerst dan komen, als het voor deze wereld niet ons gedaan is.

Bij dezulken komt dan de Dooper eerst, als hun dagen geteld zijn, en het sterven voor de deur staat. Zijl. zielsdoornigende vraag blijft dan: Hebt ge in uw leven vrucht voor uw God gedragen, of alleen in tak en loover voor u zelven gebleefd? En dan kan hun nog de vrucht in die laatste levensdagen komen, zoo ze in

boete en berouw wegzinken, aan hun God de eer geven, en het Kruis van hun Heiland kussen. Maar dan kan er ook geen uitstel meer zijn. Dan moet 't diep in de ziel, dan moet 't met heel 't hart, dan moet het uit den wortel zelf van hun leven ééns willic en in heiligen ernst zich zelf wegwerpen zijn, een met beide handen aangrijpen van de genade die in Jezus is.

Nu weet ge nooit vooruit of het krankbed, waarop men u neerlegt, uw sterfbed zal worden. Werk er daarom nooit overheen. Denk niet: ik zal weer worden opgericht. Wat het moet af ernstig, ten volle ernstig, op Versta het, dat uw God in die krankheid zijn Dooper tot u zendt, om, als ge nog te redden zijn, u nu te redden.

En zie dan, even als Israël bij den Jordaan, achter den Dooper uw Heiland staan. Hoor dan ook van den Dooper het woord dat ook u aangaat: Zie het Lam Gods dat de zonde der wereld, en ook uw zonde, draagt. Daal dan af tot in den wortel van uw leven, en zie de bijl. die Gods engel er reeds bij heeft neergelegd. Toef dan niet, en aarzel niet. Laat het dan nu of nooit ook voor u wezen. En zij dan de zalige uitkomst, dat ge niet meer terugtreedt, maar u gewonnen geeft, en zalig in Jezus' armen uw ziel in eeuwig dank laat uitvloeien.

Amsterdam, 10 December 1909.

In Zwitserland wint de beweging, die een scheiding tusschen Staat en Kerk wil, steeds meer veld.

Te Genève is die scheiding reeds voltrokken. Thans wil men ook in Basel daartoe overgaan. Een voorstel is bij den grooten Raad ingediend, waarbij de volgende regeling wordt getroffen: de Gereformeerde Kerk ontvangt in eigendom de kerkgebouwen, goederen en pastorieën, waarvan ze dusver 't vruchtgebruik had; de Roomsche Kerk krijgt evenzoo de dusver gebruikte Kerken in eigendom benevens een kapitaal van 150.000 francs en de Joodsche gemeente, die haar Synagoge reeds als eigendom bezit, 15.000 francs. Als dit voorstel wordt aangenomen, waarop alle kans bestaat, houdt verder alle financiële uitkeering van den Staat aan de Kerk op.

Terecht vraagt Dr. de Lind van Wijngaarden in het *Gereformeerd Weekblad*, of hierin geen aanmaning ligt om ook in ons land de losmaking van den finantieelen band tusschen Kerk en Staat aan de orde te stellen. Nu we een Christelijke regering hebben, kan die losmaking geschieden, zonder dat de Kerk er finantieel schade bij lijdt. Laat men daartegen de zaken maar rustig voortgaan, dan komt wellicht straks een radicale regering, die kortweg den band doorsnijdt en meent, dat de Kerk al dankbaar mag wezen, wanneer men haar goederen haar behouden laat, maar zonder dat afrekening geschiedt van hetgeen de Staat in vroeger eeuw aan kerkelijk en geestelijk goed heeft geconquaveerd. Te laat zou men dan zich beklagen, dat men het gunstige oogenblik liet voorbijgaan, om de rekening met den Staat te vereffenen.

De vacature, door het overlijden van Dr. Gispens ontstaan, heeft de vraag doen opkomen, of de Kerk van Amsterdam geen begin zou maken met de verdeling der groote stadskerk in verschillende wijkkerken.

Een daartoe strekkend voorstel is in den Kerkeraad echter niet aangenomen. Met 67 tegen 50 stemmen is dit voorstel verworpen.

Dat de meerderheid van den Kerkeraad huiverig was om voetstoots op dit voorstel in te gaan, kunnen we begrijpen. Een dergelijke dieprijpende verandering eischt langdurige voorbereiding, ook en niet het minst door bespreking met de gemeente. Het voor en tegen dient zeer ernstig overwogen te worden; de plannen moeten beoordeeld worden uitgewerkt aan de gemeente worden voorgelegd; er moet een algemeene overtuiging worden gewekt, dat het dien kant uit moet, zal niet uit den boezem der gemeente zelf een tegenkanting komen, waardoor zeer belangrijke schade zou worden aangericht.

Wie dit alles overweegt, zal zich eerder nog verbasen, dat het eerste voorstel in deze richting reeds een zoo groot aantal stemmen verwierf. Daarin ligt ongetwijfeld een medegevend teken voor degenen, die dit voorstel hebben gedaan. Keulen en Aken zijn niet op één dag gebouwd. En een toestand, die eeuwen geduurd heeft, verandert men niet in een oogenblik.

Men geve daarom den moed niet op. Al hadden we lever gezien, dat de Kerkeraad een commissie had benoemd om het voorstel ernstig te overwegen en met een behoorlijk advies den Kerkeraad te dienen, toch blijft de vraag naar een betere instelling van het kerkelijk leven onzer groote steden aan de orde.

Zooals de toestand thans is, kan en mag hij niet bestendig worden. Van eenige belangrijke uitbreiding van het ledenaantal is reeds lang geen sprake meer; de loop naar Gereformeerde predikanten in de Hervormde Kerk neemt toe; en finantieel gaat men elk jaar achteruit. Dat zijn tekenen, die reden tot ernstige ongerustheid geven. Er moet hierom op den eenen of anderen weg naar een geneesmiddel worden gezocht.

Geachte Redactie.

In antwoord op uw repliek verzoek ik U op de eerste plaats ook eens no. 22 van Pars I art. IV in den Roomschen Catechismus na te lezen. Vervolgens wensch ik u in herinnering te brengen, dat *para inferior* animae nog niet

per se de anima sensitiva beteekent. Thomas Aquinas spreekt dan ook in betrekking tot Christus' zielsaam van „*inferior pars rationalis*“. Op de derde plaats gelieve u te bedenken, dat u als gereformeerde, indien u althans consequent wilt zijn, eveneens de superior pars van Christus' zielsaam moet uitsluiten; immers u dient aan te nemen, dat aldair geloof, Godsvertrouwen en berusting heerschen.

Wat Bellarmius betreft, deze constateert alleen, dat de H. Schrift geheel onze zaligheid aan het bloed en den lichamenlijken dood van Christus toeschrijft; maar daarom beweert hij niet, dat Christus' zielsmartn daarvan moeten worden uitgeloten, m.a.w. dat Christus' bloed hier zonder enig verband met Christus' zielsmartn moet worden opgevat. Ook beweert hij, dat de Schriften na Christus' lichamenlijken dood geen verdere straf meer in Hem erkennen, m.a.w. dat Christus na zijn dood niet meer geleden heeft; maar hij beweert niet, dat de Schriften behalve Christus' lichamenlijken dood geen andere straf in Hem erkennen. Overigens is hetgeen Bellarmius zegt, volkomen waar, en als U hiervan de Katholieke Kerk een verwijt maakt, treft dit allerleest de H. Schrift.

Ten slotte beweert u, dat er Roomsche Theologen zijn, die alle zielsaam in Christus ontkennen. Wil u zoo vriendelijk zijn mede te deelen, welke die Theologen zijn en waar ze dit beweren. Ik voor mij durf gerust a priori het bestaan van zulke Roomsche Theologen te ontkennen, immers het zouden formeel tekens zijn, want de hun toegeschreven bewering gaat lijnrecht in tegen Christus' woorden: „Mijn ziel is bedroefd tot den dood.“

Ook twijfel ik zeer aan het bestaan van Roomsche Theologen die Christus' zielsaam tot de anime sensitiva beperken. Ik ken er althans geen enkele.

Hoogachtend, Uw dw.,
T. BENSCHDORP,
Cong. SS. Red.

A. 3 Dec. 1909.

Onze roomsche censor moge er behagen in vinden deze scholastieke quaesties in 't oneindige uit te spinnen, we vrezen, dat het geduld onzer lezers hierbij op een al te zware proef wordt gesteld. Bovendien ontwijkt de heer Benschdorp telkens het eigenlijke punt van het debat en daardoor komt men wat de hoofdzakelijk betreft geen stap verder.

Mogen we dit iets uitvoeriger ditmaal aantoonen, om daarmede het debat dan ook voor goed te sluiten.

Volgens ons leerde de Roomsche Kerk, dat het lijden van Christus alleen de lagere deelen zijner ziel raakt, maar niet het hogere deel. De heer Benschdorp betwistte dit en hield staande, dat volgens de Roomsche Kerk de geheele ziel van Christus geleden had. We wenen voor het tegendeel op den Roomschen Catechismus, die uitdrukkelijk zegt, dat het lijden alleen de inferior pars animae Christi, het lagere deel van Christus' ziel, raakte. Laat ons thans hieraan toe mogen voegen het getuigenis van Dr. J. B. Heinrich, een der beste roomsche dogmatici van onzen tijd, die in zijn *Dogmatische Theologie* Bd. VIII 3e afd. Mainz 1896 p. 772 als het algemeene roomsche gevoelen weergeeft: „de smart en de droefheid des Heeren bereikten niet de hoogste gedeelten van Christus' ziel, welke geheel door de zaligheid waren ingenomen; alleen de (vergelijkingwijze) lagere deelen zijner ziel werden door smart gepijnigd.“

Dat sommige Roomsche theologen dit lijden zelfs uitsluitend bepalen tot de zoogenoemde anima sensitiva, de gevoelsziel, wordt uitdrukkelijk door Maldonatus in zijn Commentaar op de Evangelien bij Matth. 26:37 erkend. Hij zegt: „Er wordt in de scholen zeer diepinnig door de Theologen gediscuteerd over de vraag, hoe het mogelijk is, dat Christus, daar hij gelukzalig was, droefheid heeft kunnen hebben. Er zijn er, die daarop antwoorden, dat Christus alleen gelukzalig was in het hooger deel van zijn ziel, maar dat zijn lichaam nog niet gelukzalig was, omdat de gelukzaligheid zich nog niet in het lichaam had overgegoten, opdat hij zou kunnen lijden; dat die droefheid echter was in het lagere deel van Christus' ziel, welke in het lichaam is (quae in corpore est). Dat onder de pars animae, quae in corpore est, niet anders verstaan kan worden dan de anima sensitiva, behoeft wel niet te worden aangetoond.“

Sommige schrijvers gaan zelfs nog verder en ontkennen, zegt Maldonatus, dat Christus zelfs het lijden van het lichaam zou gevoeld hebben. Hilarius is in zijn commentaar op Mattheus, in zijn uitlegging van Psalm 68 en in cap. X van zijn tractaat over de Drie-eenheid plane affirmat nullum Christum dolorem sensisse, d.w.z. dat Hilarius duidelijk en klaar verzekert, dat Christus geen enkele smart gevoeld heeft. Dat Maldonatus hiermede volkomen juist het gevoelen van Hilarius weergeeft, blijkt, wanneer men het bedoelde tractaat opslaat. Hij zegt zelf: „zeker heeft onze Heere Jezus Christus geleden, toen hij geslagen werd, toen hij werd opgehaagen, toen hij gekruisigd werd, toen hij stierf, maar het lijden, dat in het lichaam indrong, al was het gewisselijk een lijden, heeft toch niet de gewone gevolgen van het lijden gehad (nec tamen naturam passionis exercuit)“. En wat daarmede bedoeld wordt, blijkt duidelijk genoeg, wanneer hij er op wijst, dat alle gevoel van smart eigenlijk niet van het lichaamslijden zelf komt, maar van de ziel, want, gelijk hij zelf opmerkt, wanneer een zieke vooraf door een doctor onder narcose gebracht wordt, kan een operatie geschieden zonder dat hij het zelf gevoelt. (Opera Omnia ed. ab Erasmo Basil. MDL p. 203 en 207). Zelfs het kruislijden is daarom eigenlijk niet door Christus gevoeld, en een veel minder wil Hilarius van eenig zelfstandig zielslijden weten, want al de plaatsen der Schrift, die daarvan spreken, verklaart hij als een bloot medelijden met het lot van Christus' discipelen. De heer Benschdorp moge uit deze citaten zien, dat het toch werkelijk niet aangaat zoo bouwde weg te verklaren, dat geen Roomsche theoloog ooit het lijden van Christus' ziel ontkend heeft of dit lijden alleen tot de gevoelsziel heeft beperkt. Indien hij zich de moeite had gegund de

prachtige uitgave der Patres, die zijn Redemptoristen-bibliotheek rijk is, na te slaan, zou hij anders hebben geschreven.

En wat eindelijk Bellarmius aangaat, tracht de heer Benschdorp ook hier door een achter-deur zich te redden. Wat we bevreeden was, dat Rome het eigenlijk rantsoen voor de zonden zocht in het lichaamslijden, in het bloed van Christus. Dat nu zegt Bellarmius met ronde woorden. Zeker ontkent Bellarmius niet, dat Christus ook naar de ziel heeft geleden en hij zegt, dat dit lijden der ziel het rantsoen nog overvloediger gemaakt heeft (copiosius), maar het eigenlijke rantsoen blijft toch het bloed van Christus. Het door ons aangehaalde woord van Bellarmius blijft dus onverzakt staan. Wat de heer Benschdorp opmerkt, dat Bellarmius alleen bedoelde de voorstelling af te snijden, alsof na Christus' dood nog een lijden zou zijn voorgevallen, toont, dat onze geachte opponent Bellarmius zelfs niet heeft ingesien. Bellarmius polemiseert in de eerste plaats tegen Calvijn, met name tegen diens voorstelling, dat Christus' om waarlijk onze Middelaar te zijn, ook de helse smarten in zijn ziel heeft moeten dragen. Nu heeft Calvijn nooit geleerd, dat dit zielslijden na Christus' sterven heeft plaats gevonden: hij stelt het juist aan het kruis. Wanneer Bellarmius tegen dat gevoelen van Calvijn hieraanvoert, „dat de Schriften heel onze verlossing toeschrijven aan Christus' bloed en lichaamslijken dood“, dan bedoelt hij daarmede wel degelijk een tegenstelling met het zielslijden; anders zou dit beroep op de Schrift tegenover Calvijn geen zin of betekenis hebben gehad.

Natuurlijk is het onmogelijk, telkens zoo uitvoerig op de bedenkingen van den heer Benschdorp in te gaan. We deden het ditmaal om daarmede aan onzen geachten censor te toonen, dat we niet zonder goede gronden geschreven hebben gelijk we deden. En hiermede sluiten we dit debat.

Een dogmatisch geschil?

XL

Bleek zoo, dat het beroep op I Petrus 4: 6 onjuist is, veel meer moeilijkheid biedt daarentegen hetgeen de Apostel in het derde hoofdstuk zegt: „Want Christus heeft ook eens voor de zonden geleden, hij rechtvaardig voor de onrechtvaardigen, opdat hij ons tot God zoude brengen; die wel gedood is in het vleesch, maar levend gemaakt in den Geest, in denwelken hij ook, heengegaan zijnde, den geesten, die in de gevangenis zijn, gepredikt heeft, die eertijds ongehoorzaam waren, wanneer de lankmoedigheid Gods eenmaal verwachtte in de dagen van Noach, als de arke toebereid werd, waarin weinige (dat is acht) zielen behouden werden door het water, waarvan het tegenbeeld de doop ons nu ook behoudt.“ (I Petrus 3: 18—21).

Nu behoort hetgeen de Apostel hier zegt, ongetwijfeld tot de „dingen, die zwaar zijn om te verstaan“, en wanneer men ziet, hoe vele pogingen beproefd zijn door oudere en nieuwere uitleggers, om tot de rechte betekenis deze woorden door te dringen, zonder dat het nog gelukt is een verklaring te vinden, die allen bevredigt, dan blijkt tevens wel, hoe gevaarlijk het is, op een zoo duistere plaats, waarvan de betekenis zoo weinig vaststaat, een dogma op te bouwen, dat nergens elders in de Schrift ons geleerd wordt. Vaste regel is toch, dat men voor een geloofswaarheid zich bevoeren moet op die teksten der Schrift, die klaar en duidelijk deze waarheid uitspreken, en niet op dezulke, waarvan de betekenis zelfs onder de uitleggers twijfelachtig is.

Nu zou het reeds onbegrijpelijk wezen, dat een zoo hoogst belangrijk feit als deze prediking van Christus aan de dooden door alle andere Apostelen met stilzwijgen zou zijn voorbijgegaan. Noch Paulus, noch Johannes, noch Jacobus maken er melding van, in de Evangelien wordt er met geen woord op gezinspeeld; en ook de Handelingen der Apostelen zwijgen er over. Alleen Petrus zou het feit ons medegedeeld hebben. Maar waar blijft dan de eenheid de Apostolische prediking, waarop de Schrift telkens nadruk legt?

Gesteld echter, dat aan Petrus en niet aan de andere Apostelen door een Goddelijke openbaring dit feit bekend ware gemaakt en hij deze verborgenheid nu aan zijn lezers wilde mededeelen, dan mocht toch verwacht worden, dat de Apostel hierop bijzonder den nadruk had laten vallen; gezegd had, hoe en waar hij die openbaring ontvangen had; en op het gewicht deze openbaring de aandacht had gevestigd. Zoo doet de Apostel Paulus telkens in zijn brieven, wanneer hij over zulke verborgenheden spreekt; in Rom. 11, 25: broeders, ik wil niet, dat deze verborgenheid onbekend zij; in I Cor. 15, 51: ziet, ik zeg u eene verborgenheid; in Ef. 5, 33: deze verborgenheid is groot; in I Cor. 11, 23: want ik heb van den Heere ontvangen, hetgeen ik ook u overgegeven heb. Maar hiervan is bij den Apostel Petrus geen sprake. Even, terloops, in een bijzin, zinspeelt de Apostel op dit feit, om terstond daarna weer tot een ander onderwerp over te gaan. Hij doet het in zoo raadselachtige woorden, dat deze tekst voor alle uitleggers een kruis is. En het doel van den Apostel is volstrekt niet, gelijk ieder toestemt, om een openbaring te geven of een nieuwe geloofswaarheid te verkondigen, maar paraetisch-practisch, om de lezers van den brief tot geduld en lijdzaamheid te vermanen.

Zoo ernstig is dit bezwaar dan ook, dat degenen, die toch aan zulk een prediking aan de dooden wilden vasthouden, wel hun toevlucht moeten nemen tot de onderstelling, gelijk dit o.a. geschiedt in Meyer's *Kommentar* XVIe afd. 5 Aufl. 1887 p. 210, dat al wat de Apostel hier zegt, reeds al

gemeen bekend en aangenomen was. Dat dogma vormde dan een deel van de mondelinge prediking van al de Apostelen, werd reeds in heel de Christelijke Kerk geloofd, en daarom kon de Apostel Petrus volstaan met als een bekend feit daarop te zinspeelen. Alleen toeval zou het dan wezen, dat dit stuk der Apostolische prediking in geen der brieven of Evangelien ons was opgeteekend. Nu kan deze uitsluiting op Roomsche standpunt zeker begrijpelijk worden geacht, want Rome leert juist, dat lang niet alles wat de Apostelen gepredikt hebben, in de Schrift ons bewaard is en we daarom naast de Schrift de mondelinge traditie noodig hebben, maar bij een protestantsche uitlegging klinkt deze uitsluiting toch al zeer sonderling. Geeft men toch op dit ééne punt toe, dat de prediking der Apostelen meer bevat heeft dan in de Schrift ons opgeteekend werd, dan is de Schrift ook niet meer de éézighe kenbron der waarheid en krijgt Rome met haar beroep op de traditie volkomen gelijk.

Ook al laat men deze bezwaren echter rusten, dan blijkt toch, zodra men de woorden van den Apostel nauwkeuriger beziet en ze neemt in het verband, waarin ze voorkomen, dat de voorstelling van Rome en de nieuwere uitleggers, alsof Christus na zijn sterven met zijn ziel naar de onderwereld zou zijn gegaan om den afgestorvenen te prediken, metterdaad den tekst geweld aandoet. Er staat toch, dat Christus eerst is gestorven in het vleesch, daarna is levend gemaakt in of door den Geest, terwijl vervolgens wordt medegedeeld, dat Hij in dezen Geest gepredikt heeft aan degenen, die in de gevangenis zijn. Wil men aan de letterlijke betekenis der woorden vasthouden, dan moet deze prediking dus geschied zijn na de levendmaking, d.w.z. de opstanding van Christus. Het is dan de levend gemaakte Christus, die in den Geest is heengegaan om den geesten in de gevangenis te prediken, maar niet de ziel van den gestorven Christus, die in het doodenrijk of de hel vertoefde.

Nog duidelijker wordt de onhoudbaarheid deze exegese echter, wanneer men let op het verband, waarin deze woorden voorkomen. De prediking van Christus is geschied, zegt de Apostel, tot degenen, die eertijds ongehoorzaam waren en wel tot de menschen, die vóór den zondvloed leefden. Juist van deze menschen nu verklaart de Apostel, dat de lankmoedigheid Gods eenmaal verwachtte, d.w.z. met geduld hen droeg, of ze tot bekeering zouden komen. Gods oordeel is niet terstond over hen gekomen; een tijd van uitstel is hun geschonken: eenmaal was God lankmoedig en wel in de dagen van Noach. 1) Maar toen die lankmoedigheid Gods verwacht werd, kwam het oordeel, de wateren van den zondvloed hebben dat goddeloze menschen geslacht verdelgd en slechts weinige (d.i. acht) zielen werden behouden in de arke Noachs.

Door dat oordeel, zegt de Apostel in II Petrus 3: 6, is de wereld, die toen was, met het water van den zondvloed bedekt zijnde, vergaan. En de Apostel ziet daarin, gelijk uit het volgende vers blijkt, een voorafbeelding, hoe de wereld nog eens, maar dan door vuur, zal vergaan in den dag des oordeels, die een dag „van verderving der goddeloze menschen“ wezen zal. Zo als voor heel de Schrift, zoo is dus ook voor den Apostel Petrus de toestand vóór den zondvloed een der ergste en schriklijkste openbaringen van de goddeloosheid der menschen, die alleen geveenaard zal worden door wat in de laatste dagen te wachten staat; en in beide gevallen komt het oordeel Gods, toen met water, dan met vuur, om die goddeloze menschen aan het verderf over te geven.

Reeds hieruit nu blijkt, hoe onmogelijk het is, dat de Apostel in ditzelfde verband verklaren zou: en toch is Christus na zijn dood naar deze menschen uit Noach's dagen afgedaald, om hun de mogelijkheid van bekeering te prediken. Het in de dagen van Noach verwachtte de lankmoedigheid Gods, zou dan een leugen wezen, want na die dagen zou een tweede mogelijkheid van genade hier geboden zijn; ja die lankmoedigheid Gods zou nog altoos voortduren tot den jongsten dag. Het weinigen zijn behouden geworden, zou dan een onwaarheid wezen, want Christus' komst zou voor velen hunner toch een middel van behoudenis zijn geworden. En de parallel, dien de Apostel trekt tusschen den zondvloed en het laatste oordeel, zou dan onhoudbaar worden, want van een overgeven der goddeloze menschen aan het verderf zou dan bij den zondvloed juist geen sprake zijn geweest.

En indien er nog eenige twijfel mocht overblijven, dan wordt deze geheel weggenomen door hetgeen er in vs. 21 op volgt. Het water van den zondvloed, dat de eerste wereld deed vergaan, was tegelijk, zegt de Apostel, het middel der behoudenis voor Noach en de zijnen, want het droeg de arke en deed haar veilig landen op het gebergte van Ararat. Daarom is dat water het tegenbeeld van den Doop; ook dat water van den doop maakt toch scheiding tusschen de wereld, die in het boze ligt, en degenen, die in Christus gelooven. Daardoor is het voor ons een middel der behoudenis, d.w.z. niet het uitwendig waterbad, dat alleen een aflegging is van de vuilheid des lichaams, maar zulk een doop, die de vraag is van een goed geweten tot God om de vergiffenis der zonde in het bloed van Jezus Christus. Daarin nu ligt voor de geloovigen aan wie de Apostel schrijft, de troost. Ook hun overkwam hetzelfde lijden als Noach, den prediker der gerechtigheid; zij worden gelasterd, ze moeten lijden, de wereld

1) Het woord *eenmaal*, dat in onzen Bijbel voorkomt, komt in geen der handschriften van het N. Testament voor; voor den zin maakt dit echter geen verschil, want de lankmoedigheid Gods wordt uitdrukkelijk beperkt tot de dagen van Noach.

verdrukt het daarom niet ook eens v aardig voor ons tot Go gedood na gemaakt door wijst de Api met Noach Noach, die, aan de Hebr het geloof behoudenis v arke hij de v geworden e heid. Zoo z het geloof in ingaat, al bi des doops. D van het tege behoud. De troosten. Al i de wereld v er geen angst den doop van zullen daaron worden. Ze i zin, ze zijn in worden. Maar te vermanen, dat sommigen zouden weigen van de hope, zouden Christ doop niet du Kerk durven Apostel er op houdenis hang blijft, verloren diezelfde Apos afgaande ven Christus is n wereld, om aa dagen, die de acht hebben, d hebben verwor arke in te g verkondigen! lijnrechte tege gekomen en h grijpend woor Want wat deed geloof in dit l doop ontving, inging, — de p sterben toch Apostels: waar ons nu ook bi zijn, want de leven bediend e is er niet.

Dr. L. H. W. BURG, VAN STRIJD Synode van 1618 voorafging. Voor I UTRICHT. — G. I. Laag heb ik g De HERIAUT van WAGENAAR. Aller daartoe meegewet zeker niet aan d aan die van hoe literair-historischen toon een geschrift. Is vluchtige kennis dient men er vert men, door gezette in-leven; en dat k Erven in sivee nu en dat al „u is“, zoolals „een lijvig werk pagina's, terwijl de zijden vullen. In letter, op goed p voornamen indruk hoofdstukken, waarv I. Ter inleiding. II. De remonstrant reiding der Synod Synode. VI. De Syn VII. De worsteling De na-Synode. IX.

Als Bijlage. Al Remonstranten. Vi kerkenorden. Vi namen van eenige der groote Synode. Eindelijk, een blad Het standpunt w om dit werk te beo door den auteur sel hij afdrucken: VO BESCHRIJVEN, en in Is een lijvig werk p ons Christenvolk i historisch tijdsgerw ook bij dat verlic zijne roeping versn ietwat duister doord „leere“ het woordje niet duister is, dat leu, het boek bestie volk“ of „voor ons uitdrukkingen voor I seide schijnen te be Dit boek, waarin 1618 op '19 en w Christelijk volk is i Is voor ons Christen Als zodanig wil l worden naar den v ben daarin nog v vreemde woorden, di in nootjes aan de klaard of vertaald zij „in plaats van Luc ze filius“ en dit wo toegelicht: „In plaat en naamgenoot“.

De ietwat pompeu ook niet-christeliken titel „VAN STRIJD een volksboek als di Wanneer ik hier populair karakter va om ons christenvolk en om het boek te v beoordeeling.

WAGENAAR wekte maar voor de gasten. Maar dit valt juu